

Date : 29-4-2019 11:31:08

From: [redacted]@overijssel.nl

To: "[redacted]@provinciegroningen.nl, [redacted]@brabant.nl, [redacted]@pzh.nl, [redacted]@pzh.nl", [redacted]@pzh.nl, [redacted]@brabant.nl, [redacted]@prvlimburg.nl

Cc: "[redacted]@drenthe.nl, [redacted]@drenthe.nl, [redacted] (BOOG) (DOG)", [redacted]@fryslan.nl, [redacted]@noord-holland.nl, [redacted]@brabant.nl, [redacted]@provinciegroningen.nl, [redacted]@provinciegroningen.nl, [redacted]@overijssel.nl

Subject : RE: consultatie landelijke aanpak afhandeling mijnbouwschade

Attachment : 2019 04 18 Analyse SBR Trillingsrichtlijn A toepassen op aardbevingen.docx;concept IPO re Landelijke aanpak afhandeling mijnbouwschade vs 2 met rea....docx;image014.png;image015.png;image016.png;image017.jpg;

Allen,

Een goede en zorgvuldige brief. Onze opmerkingen zijn bijgevoegd in de bijlage Concept IPO reactie. Verder is mijn collega, [redacted] verder gedoken in de SBR richtlijn en de toepassing ervan. Wellicht ook de mogelijk om hierover het volgende advies mee te geven:

- Het toepassing van de richtlijn voor de bepaling van het beoordelingsgebied levert enige vraagtekens op. Zeker gelet de richtlijn gericht is op metingen op gebouwen en niet in bodem en bij de bepaling van de karakteristieke grenswaarden voor bodembeweging bij mijnbouw gewerkt wordt aan de randen van het bereik. Ons advies is om een nadere toelichting te geven op de toepassing van de richtlijn voor mijnbouwactiviteiten, hierbij denken we aan een bijeenkomst en memo.

Bedankt voor de inspanning tot nu toe en succes met de verdere verwerking.

Met vriendelijke groet,

Van: [redacted] [mailto:[redacted]@provinciegroningen.nl]

Verzonden: maandag 29 april 2019 11:00

Aan: [redacted]@brabant.nl>; [redacted]@pzh.nl>; [redacted]@pzh.nl; [redacted] <[redacted]@brabant.nl>; [redacted]@overijssel.nl>; [redacted]@prvlimburg.nl>

CC: [redacted]@drenthe.nl>; [redacted]@drenthe.nl>; [redacted] (BOOG) (DOG)' [redacted]@fryslan.nl>; [redacted]@noord-holland.nl>; [redacted]@brabant.nl>; [redacted]@provinciegroningen.nl>; [redacted]@provinciegroningen.nl>; [redacted]@provinciegroningen.nl>

Onderwerp: RE: consultatie landelijke aanpak afhandeling mijnbouwschade

Beste mensen,

Hierbij reactie vanuit Groningen. Bijhouden wijzigingen ging soms niet goed (instellingen stonden anders) daarom soms **groene** letters.

Zie o.a. blz. 7:

3.2 inventarisatie en monitoring van risico's

De positie van de CM ten opzichte van andere organisaties als SodM is van belang in verband met het gegroeide wantrouwen, waarbij dergelijke organisaties door inwoners worden gezien als verbonden aan de Staat en de mijnbouwbedrijven die belanghebbende zijn bij de mijnbouw als winstgevendende activiteit. De posities van KNMI voor het meten van aardbevingen, van TNO als onafhankelijke adviseur en van SodM als onafhankelijke adviseur en toezichthouder kunnen nooit genoeg benadrukt worden. Bij de opzet van en de afspraken over risico-inventarisatie en gebiedsarrangement is de inbreng nodig van deze instituten.

De manier waarop de mijnbouwbedrijven samen met overheidsinstanties en inwoners **risico-inventarisaties** maken voor ze van start gaan en **monitoren** tijdens een winning, dient onder onafhankelijk toezicht te staan van de **CM** waarbij inwonergroepen of decentrale overheden het recht hebben op de inzet van contra-expertise via de CM.

4 Samenvatting provinciale reactie

De provincies oordelen positief over de hoofdlijnen van het voorliggende voorstel, herkennen in de het advies de door hen geleverde inbreng en steunen de adviezen van de **CM** zoals

Dat vraag ik me af. CM is gericht op afhandeling van opgetreden schade. SodM is de toezichthouder t.a.v. de winning, meet- en monitoringsplannen op basis van veelal rechtstreeks werkende regelingen wat betreft mijnbouw valt hen toe.

En

1. Voorzie de CM van een professionele uitvoeringsorganisatie van voldoende omvang;
2. Voorzie de CM van een fonds voor schadebetalingen en middelen voor inzet expertise;
3. Maak de rechtsgang laagdrempelig en faciliteer die organisatorisch en financieel;
4. Experimenteer zo snel mogelijk met gebiedsarrangementen en stel richtlijnen op;
5. Maak één landelijke organisatie met één wettelijke grondslag van/voor CM en TCMG;
6. Toezicht CM op onafhankelijke monitoring, rapportage en handhaving *********;
7. Afhandeling CM van fysieke materiële schade verbreden met alle mijnbouwschade.

Wordt dan de CM een 2de SodM?
Moeten we niet willen.

De provincies worden graag **spoedig** betrokken bij de verdere uitwerking van het protocol voor zoutwinning, de geothermie en de na-ijlende gevolgen van de vroegere kolenwinning in Limburg.

CM zou zich naar ons inzicht moeten beperken tot het schade-verhaal (melding, in behandeling nemen, beoordelen, toekennen, afstemmen met TCMG en mogelijk inderdaad betalen).

Alle andere monitoring en handhaving moet toe (blijven) vallen aan SodM.

Verder een goed stuk ! Dus IPO stelt ook uiteindelijk één loket voor met een zelfde aanpak voor uiteindelijk alle mijnbouwschade. Daar pleit Groningen ook steeds voor.

Zie beantwoording van Kamervragen d.d 26 april jl. antwoord vraag 9.

Met vriendelijke groet,

Provincie Groningen
Afdeling Omgeving & Milieu
T: 050-
M: 06-
E: [@provinciegroningen.nl](mailto: @provinciegroningen.nl)

werkdagen: ma t/m vr.

Sint Jansstraat 4, 9712 JN Groningen
Postbus 610, 9700 AP Groningen

Van: < > [@brabant.nl](mailto: @brabant.nl)

Verzonden: donderdag 25 april 2019 16:07

Aan: < > [@pzh.nl](mailto: @pzh.nl); < > [@pzh.nl](mailto: @pzh.nl); < > [@provinciegroningen.nl](mailto: @provinciegroningen.nl); < > [@brabant.nl](mailto: @brabant.nl); < > [@overijssel.nl](mailto: @overijssel.nl); < > [@prvlimburg.nl](mailto: @prvlimburg.nl)

CC: < > [@drenthe.nl](mailto: @drenthe.nl); < > [@drenthe.nl](mailto: @drenthe.nl); < > (BOOG) (DOG) [@fryslan.nl](mailto: @fryslan.nl); < > [@noord-holland.nl](mailto: @noord-holland.nl); < > [@brabant.nl](mailto: @brabant.nl)

Onderwerp: FW: consultatie landelijke aanpak afhandeling mijnbouwschade

Beste allemaal,

In reactie op mijn mailtje hebben jullie aangegeven mee te werken in de eerste schil. Fijn!

en zijn zo vriendelijk geweest bijgesloten concept reactie op te stellen. Ik heb nog enkele overwegingen zichtbaar gelaten.

Graag jullie reactie als opmerkingen in de concept notitie aangeven. We ontvangen je reactie graag **uiterlijk maandag 29 april 12.00 uur**. Voor een schriftelijke ronde DOG/BOOG resteert dan nog een dag.

Vast bedankt voor jullie input,

Met groet,

Brabantlaan 1 | Postbus 90151 | 5200 MC 's-Hertogenbosch | Telefoon 073 6812812 | Fax 073 6807680 | [contact](#) | Twitter: @brabant | www.brabant.nl

Meer weten over de provincie Noord-Brabant?

Volg op Instagram: www.instagram.com/provincieoordbrabant

Op onze website kunt u lezen welke dienstverlening u van ons mag verwachten.
<https://www.provinciegroningen.nl/servicenomen/>

Interne memo

Aan

[REDACTED]

Van

[REDACTED]

CC

[REDACTED]

Analyse SBR Trillingsrichtlijn A toepassen op aardbevingen

Datum 18.04.2019
Kenmerk <regkenmerk>
Pagina 1/4

In het TCBB advies voor het Schadeprotocol Gaswinning kleine velden op land (maart 2019) wordt de grens van het beoordelingsgebied vastgesteld, gebaseerd op de SBR Trillingsrichtlijn A: Schade aan bouwwerken: 2017 (verder SBR richtlijn). In deze memo ga ik na wat dit betekent en beoordeel ik de door TCBB gekozen grenswaarde.

Hoofdstuk 10 van de SBR richtlijn gaat over grenswaarden. De grenswaarden zijn afhankelijk van:

- a. de dominante frequentie;
- b. de constructie van een bouwwerk (twee categorieën);
- c. de bouwkundige staat van het bouwwerk (normaal of gevoelig);
- d. de monumentale status van het bouwwerk;
- e. het type trilling (drie types);
- f. het type fundering.

De dominante frequentie verschilt per aardbeving. In het TNO rapport "Monitoringsnetwerk gebouwtrillingen – Analyse aardbevingen in 2014 en 2015" worden trillingsmetingen van vijf aardbevingen in Groningen gepresenteerd. Van deze bevingen zijn de dominante frequenties voor snelheid in het horizontale vlak gemiddeld 2,5 Hz en in het verticale vlak gemiddeld 5 Hz. Er is geen dominante frequentie gemeten boven 10 Hz gemeten.

Bij de constructie van bouwwerken wordt ruwweg onderscheid gemaakt tussen categorie 1 (draagconstructie van gewapend beton of hout) en categorie 2 (draagconstructie van metselwerk, niet gewapend beton of andere bros steenachtig materiaal).

De bouwkundige staat is gevoelig als de sterkte van het gebouw verminderd is of sprake is van extra initiële spanningen. Als dat niet zo is, wordt de bouwkundige staat normaal genoemd.

Een monument is monument als het die status heeft, dus als zodanig is aangewezen.

Een aardbeving is een kortdurende trilling.

Voor de fundering zijn aparte grenswaarden opgenomen met betrekking tot de kans op zettingen (zie 10.3.4). Hierbij is onderscheid gemaakt tussen trillingsgevoelige funderingen (met een kans op zettingen) en niet trillingsgevoelige funderingen waarvoor trillingen niet kunnen leiden tot zettingen van de bodem. De grenswaarden zijn alleen van toepassing op

trillingsgevoelige funderingen. Als een fundering niet-trillingsgevoelig is, is geen beoordeling nodig van de trillingssnelheid en trillingsversnelling van de fundering met het oog op de kans op zettingen.

In paragraaf 10.3 wordt het onderwerp rekenwaarde van de grenswaarde (V_t) behandeld. Daarvoor moet eerst de karakteristieke grenswaarde V_{kar} worden bepaald met:

- de categorie van het bouwwerk;
- de dominante frequentie.

Voor de begane grond (zie figuur 10.3 van de richtlijn – frequentie 2,5 en 5 Hz) geldt

Cat 1 : $V_{kar} = 20$ mm/sec

Cat 2 : $V_{kar} = 5$ mm/sec

Voor de bovenverdiepingen (zie 10.3.4 van de richtlijn) geldt

Cat 1 : $V_{kar} = 40$ mm/sec

Cat 2 : $V_{kar} = 15$ mm/sec

Datum

18.04.2019

Kenmerk

<regkenmerk>

Pagina

2

Op deze waarden moeten correcties worden uitgevoerd met veiligheidsfactoren voor:

- Y_t op basis van de trillingsbron
- Y_s op basis van de staat van het gebouw.

$Y_t = 1,0$ voor kortdurende trillingen, zowel voor de draagconstructie als voor de fundering.

$Y_s = 1,0$ voor niet-monumenten met een normale bouwkundige staat

$Y_s = 1,7$ voor monumenten of gebouwen met een gevoelige staat

De meest ongunstige situatie is een categorie 2 gebouw dat monument is, of waarvan de staat is gevoelig.

Voor de begane grond wordt worst case de rekenwaarde van de grenswaarde V_t :

$$V_r = V_{kar} / (Y_t * Y_s) = 5 \text{ mm/sec} / (1 * 1,7) = \underline{2,9 \text{ mm/sec}}.$$

Voor verdiepingen wordt worst case de rekenwaarde van de grenswaarde V_t :

$$V_r = V_{kar} / (Y_t * Y_s) = 15 \text{ mm/sec} / (1 * 1,7) = \underline{8,8 \text{ mm/sec}}.$$

Bij trillingsgevoelige fundering geldt $V_{kar} = 10 * C_d$, waarbij C_d afhankelijk is van de dikte van de zettingsgevoelige laag. C_d varieert van 1,0 tot 2,0.

V_{kar} varieert dus tussen 10 en 20.

$$V_r \text{ wordt worst case : } 10 \text{ mm/sec} / (1 * 1,7) = \underline{5,9 \text{ mm/sec}}.$$

Conclusie

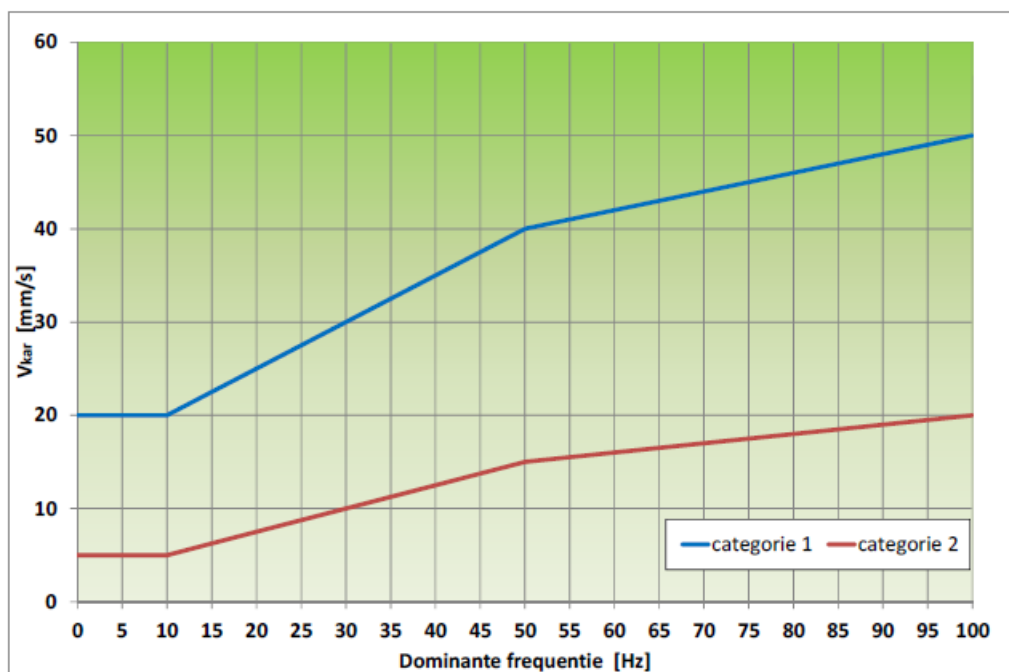
TCBB stelt in het LAAM advies een grenswaarde voor het beoordelingsgebied voor van 2 mm/sec, met een overschrijdingskans van 1 op 100. Dit is lager dan de berekende grenswaarden. Als we uitgaan van de SBR richtlijn, is dit een billijke grenswaarde.

Kanttekeningen

Professor Ihsan Bal van de Hanzehogeschool Groningen plaatst kritische kanttekeningen bij het gebruik van de SBR richtlijn¹. Zijn kritiek is primair dat de SBR richtlijn niet is opgesteld voor het meten en beoordelen van aardbevingen, maar is opgesteld voor trillingen afkomstig van verkeer, bouw- en sloopwerkzaamheden, etc. Aardbevingen zijn naar zijn mening in hun aard anders dan trillingen van verkeer e.d. Daarnaast wijst hij er op dat de SBR vrijwel volledig op Nederlands onderzoek gebaseerd is (zie referenties SBR richtlijn). Voor een richtlijn voor het meten en beoordelen van aardbevingen zou je verwachten dat ook en misschien wel met name buitenlandse bronnen zouden worden gebruikt, omdat daar veel meer ervaring bestaat met het meten van aardbevingen. Ik kan deze kanttekeningen niet op waarde schatten. Mij valt wel het volgende op.

De bepaling van V_{kar} voor de begane grond hangt af van de dominante frequentie, en wel volgens onderstaande figuur.

Datum
18.04.2019
Kenmerk
<regkenmerk>
Pagina
3

Figuur 10.3 Karakteristieke grenswaarden begane grond voor de twee categorieën bouwwerk.

In Groningen gemeten dominante frequenties van 2,5 Hz zitten helemaal aan de linkerzijde van de grafiek. Het is niet duidelijk of V_{kar} bij frequenties lager dan 10 Hz nauwkeurig bepaald is. In de referentielijst van de SBR ontbreken verwijzingen naar specifiek onderzoek naar dit soort zeer laagfrequente trillingen. Onder 10 Hz geldt een vaste waarde van 5 / 20 mm/sec. Dit roept de vraag op of deze grafiek nog wel geschikt is bij zulke lage frequenties.

Tweede punt is dat TCBB uitgaat van metingen met versnellingsmeters buiten gebouwen, dus van versnelling van de bodem. De SBR-richtlijn gaat uit van trillingsmetingen aan/binnen gebouwen, dus berekent grenswaarden voor gebouwen / gebouwdelen. Worden bodemtrillingen een-op-een overgedragen op gebouwen, dan is dit geen probleem. Kan er

¹ Zie onder andere zijn Lectorale rede "Mythen en Misvattingen rond de aardbevingsproblematiek in Groningen, Hanzehogeschool Groningen 2018.

echter sprake zijn van versterking of verzwakking van een trilling bij de overdracht van de bodem naar een gebouw, dan moet een overdrachtsfunctie worden bepaald. Het TCBB advies gaat daar niet op in.

Derde punt is een opmerking op blz 11 van het TNO rapport "Monitoringsnetwerk gebouwtrillingen – Analyse aardbevingen in 2014 en 2015". Daar staat dat een snelheid van 1 mm/sec algemeen wordt gezien als de ondergrens voor schade als gevolg van trillingen. Deze waarde is bijna een factor drie lager dan de grenswaarde die uit de SBR richtlijn volgt en een factor 2 lager dan TCBB nu voorstelt.

Geraadpleegde literatuur

- 1 TCBB – "Mijnbouwschade, wat nu? Advies landelijke aanpak afhandeling Mijnbouwschade en Schadeprotocol gaswinning uit Kleine Velden op Land" maart 2019
- 2 TNO rapport "Monitoringsnetwerk gebouwtrillingen – Analyse aardbevingen in 2014 en 2015" – TNO 2017 R10217
- 3 SBR Trillingsrichtlijn A: Schade aan Bouwwerken: 2017
- 4 Prof I. Bal "Lectorale rede "Mythen en Misvattingen rond de aardbevingsproblematiek in Groningen", Hanzehogeschool Groningen 2018.

Datum

18.04.2019

Kenmerk

<regkenmerk>

Pagina

4

Provinciale reactie “Landelijke aanpak afhandeling mijnbouwschade”

Concept 2 dd 25-04-19

Concept tbv schil van DOGgers ter voorbereiding op schriftelijke ronde DOG/BOOG

Per brief dd xx vraagt het ministerie van EZK aan VNG, IPO en Nogepe te reageren op het advies van de Technische commissie bodembeweging (Tcbb), alvorens zij zal komen tot appreciatie van het voorstel van de Tcbb. De minister heeft het advies op 2 april 2019 aan de Tweede Kamer aangeboden.

A Voorliggend advies

1 Aanleiding

Sinds de aardbevingen als gevolg van de gaswinning uit het Groningenveld leiden mijnbouwactiviteiten bij bewoners en bestuurders in heel Nederland tot onrust, waarbij de afhandeling van mijnbouwschade vaak een belangrijk thema is.

Begin 2018 heeft de Staat de schadeafhandeling door de gaswinning uit het Groningenveld en de gasopslag in Norg in het publieke domein geplaatst. De betreffende schades worden sinds 19 maart 2018 afgehandeld door de Tijdelijke Commissie Mijnbouwschade Groningen (TCMG) in afwachting van een wettelijke basis voor het ‘definitieve’ Instituut Mijnbouwschade Groningen (IMG).

Voorliggend voorstel heeft geen betrekking op de gaswinning uit het Groningenveld en de gasopslag in Norg.

2 Doel

Het ministerie van EZK geeft aan te streven naar een landelijke **onafhankelijke** afhandeling van mijnbouwschade. Het vertrekpunt is dat het voor een claimant niet mag uitmaken of de schade is veroorzaakt door de gaswinning uit een klein veld of bijvoorbeeld door geothermie. Streven is om in de landelijke aanpak zoveel mogelijk **één lijn** te trekken.

Voor de afhandeling van mijnbouwschades in Nederland (exclusief gaswinning uit het Groningenveld en gasopslag in Norg) adviseert de Tcbb om onder een publieke regie een uniforme, onafhankelijke landelijke aanpak vast te stellen die voor alle burgers in Nederland tot een gelijke behandeling leidt. Deze landelijke aanpak moet gaan gelden voor alle types mijnbouw, namelijk de gaswinning uit kleine velden (waaronder de gasopslag in andere velden dan Norg), de zoutwinning, de geothermie, de eventuele ondergrondse opslag van CO2 en waterstof en de na-ijlende gevolgen van de vroegere steenkolenwinning in Limburg.

Het Tcbb-advies bestaat uit 2 delen. Het eerste deel betreft de landelijke aanpak afhandeling mijnbouwschade waarin generieke uitgangspunten (geldend voor alle mijnbouwsectoren buiten de gaswinning uit het Groningenveld) zijn uiteengezet. Het tweede deel betreft een uitwerking van een schadeprotocol specifiek voor de gaswinning uit de kleine velden.

De voorgestelde landelijke aanpak moet leiden tot een **verbreding van het draagvlak** voor mijnbouwactiviteiten met een passende **verdeling van de lasten en de lusten**. De afhandeling van mijnbouwschade is daarbij laagdrempelig, transparant en snel, waarbij de burger centraal staat.

3 Procedure

Alvorens te komen tot dit advies heeft de Tcbb gesproken met diverse bewonersgroepen, lokale en provinciale bestuurders, gaswinbedrijven en overige instanties die van doen hebben met de gaswinning uit de kleine velden zoals het KNMI, het SodM en de Mijnraad. De provincies Drenthe, Overijssel, Noord-Brabant, Noord- en Zuid-Holland zijn bestuurlijk geconsulteerd.

De voorliggende concept reactie is ambtelijk voorbereid in de IPO werkgroep Duurzame Ondergrond (DOG) en Bodem Ontwikkelgroep (BOOG). De BAC DROW leden zijn/worden schriftelijk geconsulteerd. In verband met de raakvlakken met energie en financiën is afgesproken dat [REDACTED] [REDACTED] dit intern afstemt.

4 Samenvatting voorstel Tcbb

Voor de totstandkoming van de landelijke aanpak adviseert de Tcbb:

- Stel een centraal meldpunt voor mijnbouwschade in, het Landelijk Loket Mijnbouwschade (LLM).
- Stel een landelijke Commissie Mijnbouwschade (CM) in met als taak de onafhankelijke afhandeling van alle mijnbouwschades in Nederland (met uitzondering van de schades door de gaswinning uit het Groningenveld en de gasopslag in Norg).
- Zorg voor een adequate uitvoeringsorganisatie ter ondersteuning en onder aansturing van de CM.
- Stel per type mijnbouw een Schadeprotocol vast, te beginnen met een Schadeprotocol Gaswinning uit Kleine Velden op Land.
- Sluit per type mijnbouw een Convenant tussen de Staat en de betrokken mijnbouwmaatschappijen, te beginnen met een Convenant Gaswinning uit Kleine Velden op Land.
- Bevorder dat burgers en lokale overheden worden betrokken bij mijnbouwactiviteiten in hun omgeving en stimuleer omgevingsprocessen die leiden tot Gebiedsarrangementen.
- Realiseer op zo kort mogelijke termijn een overgangsregeling voor de afhandeling van schades door gaswinning uit kleine velden.
- Breid de landelijke aanpak op korte termijn uit voor de zoutwinning, de geothermie en de na-ijlende gevolgen van de vroegere kolenwinning in Limburg.

B Reactie provincies

Het IPO is in grote lijnen positief over het advies van de Tcbb, herkent zich in de inbreng die de provincies hierin hebben geleverd en adviseert de minister dit advies over te nemen en uit te voeren tegelijk met uitwerking van enkele aandachtspunten. Positief is dat er een landelijke onafhankelijke uniforme aanpak komt voor alle types mijnbouwschade, waarbij gestreefd wordt naar rechtsgelijkheid, transparantie, rechtvaardigheid, ruimhartigheid en snelheid bij de afhandeling van schade die onafhankelijk van de veroorzaker plaats vindt. De ondergrond blijft ook in de toekomst een belangrijke rol spelen in onze (duurzame) energievoorziening. Nu vooral nog gaswinning, maar op termijn naar verwachting ook grootschalige toepassing van geothermie en de ondergrondse opslag van gassen. Het protocol kan dus enerzijds het vertrouwen van de burgers herstellen, maar dient anderzijds ook voor de mijnbouwbedrijven acceptabel te zijn.

Het is op dit moment verdedigbaar en terecht dat de afhandeling van schade gerelateerd aan het Groningenveld en de gasopslag Norg apart geschied, omdat schaal, omvang en risico's van een geheel andere orde zijn dan de overige mijnbouw-gerelateerde schades in Nederland.

1 Generiek uitgangspunten landelijke aanpak afhandeling mijnbouwschade

1.1 omgekeerde bewijslast

De afhandeling van schade door gaswinning op land dient ruimhartig en rechtvaardig te zijn. Voor het Groningenveld is het bewijsvermoeden wettelijk geregeld. Het bewijsvermoeden houdt in dat, indien binnen het effectgebied van Groningenveld fysieke schade aan gebouwen en werken ontstaat, die naar haar aard aardbevingsschade als gevolg van de gaswinning zou kunnen zijn, wordt vermoed dat die schade door gaswinning veroorzaakt is. De schadelijder hoeft niet het bewijs te leveren dat de schade is veroorzaakt door de mijnbouwactiviteit. Rechtsgelijkheid vraagt om een even goede schade-afhandeling voor Groningenveld en gasopslag Norg, als voor de gaswinning op land uit de overige gasvelden, de zogenaamde kleine gasvelden, als voor andere mijnbouwactiviteiten. Dat kan door een afspraak hoe schadeveroorzaker en schadelijders het afhandelen van schade regelen, waarbij de rechtspraak vangnet is en blijft. Goede protocollen voor mijnbouwactiviteiten en goede organisatie van de uitvoering daarvan, regelt laagdrempelige, rechtvaardige, snelle, ruimhartige, onafhankelijke afhandeling met rechtsgelijkheid in heel Nederland. Dat wordt met het protocol voor de kleine gasvelden naar het oordeel van het IPO mogelijk door de voorgestelde koppeling van schadeafhandeling per aardbeving aan het effectgebied van die aardbeving met een ruime norm bij gaswinning uit kleine velden op land. Binnen die gebieden wordt dan immers uitgegaan van schadeveroorzaking door de aardbeving, tenzij er een duidelijke andere oorzaak is. Voor het probleem van de technisch moeilijk te bewijzen causaliteit wordt zo een goede oplossing geboden die vergelijkbaar is met voornoemd wettelijk bewijsvermoeden. Het valt of staat echter met een goede invulling. Het Rijk dient te voorzien in goede-juiste voorwaarden voor realisatie en erop toe te zien dat het ook ze gebeurt in de praktijk zo gebeurt zoals is bedoeld in de uitgangspunten van de voorgestelde regeling. Dit vraagt om een -en dat het goede, snelsnelle, onafhankelijke, goed georganiseerde etc. wordt toegepast/toepassing. Aandachtpunten zijn:

- Creëren van de juiste randvoorwaarden: Uitvoeren met voldoende deskundige bemensing, goede-professionele organisatie, duidelijk mandaat, etc.-etc.-etc.
- Tijdige evaluatie en mogelijke herziening: Vooraf deDe-manier waarop wordt omgegaan met het systeem van de effect- en kerngebieden zal moeten bewijzen of het inderdaad werkt. -en-Hhierop is toezicht en na evaluatie eventuele een mogelijke herziening nodig i.v.m. de uitgangspunten rechtvaardigheid en ruimhartigheid.
- Zorgvuldige communicatie en verwachtingsmanagement: In-dit-systeem-is-te-De verwachting is-en dat meldingen ook afgewezen worden. Dit vraagt -zedat-om veel uitleg nodig-is over het systeem, de beoordelingscriteria en procedure om zo verkeerde verwachtingen te voorkomen.
- Financieel beheer: Fondsvorming onder beheer van de beslisser over schadetoekenning zodat er onder publieke regie betaalggarantie is.

Noot: Als toepassing van bewijsvermoeden algemeen zou gelden en men mijnbouwschade kan melden in heel Nederland zonder bewijslast, dan kan per individueel geval vervolgens de schadeveroorzaker met bewijs komen als er geen causaliteit is. Het schept verkeerde verwachtingen en frustraties.

De afhandeling van schade door gaswinning Groningenveld en gasopslag Norg vindt plaats door de overheid ('publiek domein'), zodat het publiekrecht geldt. In het onderhavige voorstel wordt de overige afhandeling van mijnbouwschade onder publieke regie gebracht, maar de wettelijke basis blijft privaatrecht en niet publiekrecht. Het IPO is van oordeel dat er geen rechtsongelijkheid mag ~~zijn~~ontstaan, schade is schade. De afhandeling dient op gelijke wijze plaats te vinden. Ook bij een verschillende wettelijke basis is dat mogelijk door de afspraken over de afhandeling gelijk te trekken, alleen voor het vangnet met eventuele rechtsgang is de wettelijke basis verschillend. De rechtsgang bij publiekrecht is anders dan bij privaatrecht. Het is nog maar de vraag wat beter is voor schadeveroorzaker en schadelijder. Met de Tcbb pleit het IPO voor één systeem ('Uit het oogpunt van uniformiteit heeft het naar het oordeel van de Tcbb overigens de voorkeur om de verschillen tussen beide 'systemen' op termijn op te heffen' pag. 6, 1e alinea).

Bijvoorbeeld Zuid-Limburg

De minister maakt onderscheid tussen schade-afhandeling in het publieke domein (gaswinning Groningenveld en gasopslag Norg) en onder publieke regie (overige mijnbouw in Nederland). In het advies van de Tcbb staat daarom dat tegen uitspraken van de Commissie Mijnbouwschade (CM) rechtsbescherming bij de civiele rechter open staat, in plaats van bij de bestuursrechter zoals tegen uitspraken van de Tijdelijke Commissie Mijnbouwschade Groningen (TCMG). Een procedure bij de civiele rechter duurt doorgaans lang en is kostbaar en past slecht bij het uitgangspunt dat gedupeerden schade 'op eenvoudige en laagdrempelige wijze' moeten kunnen verhalen (zoals staat in de brief van de minister van 21 december 2018). Als civielrechtelijke rechtsbescherming ook de lijn zou worden bij de schadeafhandeling ten gevolge van de na-ijlende effecten van de steenkoolwinning in Zuid-Limburg, is dat een achteruitgang ten opzichte van de rechtsbescherming bij het huidige Waarborgfonds.

1.2 Laagdrempelig, transparant en snel: één commissie voor alle soorten van mijnbouwschade

Provincies verwachten dat burgers eenvoudiger toegang krijgen tot de benodigde kennis als de overheid een onafhankelijke CM instelt. Daarmee wordt de ongelijkheid in kennisniveau verkleindt. Het is van groot belang dat één landelijke commissie alle mijnbouwschade afhandelt. Het IPO ziet de aparte organisatie voor gaswinning Groningenveld en gasopslag Norg als een tijdelijke oplossing. Het blijven voortbestaan van twee commissies is ongewenst. Per sector of mijnbouwactiviteit is een protocol nodig voor schadeafhandeling en de schade dient te worden afgehandeld door één landelijke commissie en één wettelijke basis. Deze kan functioneren met deelcommissies per taakveld, waarvan de gasvelden Groningenveld en Norg er één kan zijn. Het is ongewenst de uitvoering van de afhandeling organisatorisch op te doen gaan in de Groningse commissie, gezien de omvang van de problematiek in

Groningen. Het Rijk moet toezien op adequate uitvoering en tijdig ingrijpen als er uitvoeringsproblemen zijn.

Het advies blijft onduidelijk over de vraag welke schadecomponenten voor vergoeding in aanmerking komen. De passage hierover laat hierover veel ruimte open.

Het IPO is met de Tcbb van mening dat niet alleen fysieke materiële schade maar alle mijnbouwschade landelijk en uniform afgehandeld dient te worden door de in te stellen CM, zoals immateriële schade en waardevermindering van vastgoed. Dat hiervan in sommige gebieden veel meer sprake van kan zijn dan in andere gebieden, doet niet ter zake. Het beginsel van toegankelijkheid en uniformiteit wel.

'De Tcbb stelt voor om – evenals is geschied bij de instelling van de TCMG – de schade die via de landelijke aanpak voor vergoeding in aanmerking komt voorsnog te beperken tot deze fysieke schade aan woningen en vergelijkbare objecten en de materiële schade die daarvan het directe gevolg is. In vervolg op de rechtsontwikkeling zou de reikwijdte van de landelijke aanpak dan te zijner tijd nog uitgebreid kunnen worden met de beoordeling van immateriële schade en/of de waardevermindering van objecten.' (pa. 11)

Zo zijn bijvoorbeeld de schadecomponenten waarmee de Tcbb voorstelt te beginnen veel beperkter dan de inzet bij de proefprocedure en de uitspraak van de rechtbank Limburg, waarbij bijvoorbeeld ook waardedaling van de onroerende zaak voor vergoeding in aanmerking komt. Ook kan gedacht worden aan schade ten gevolge van gedeerd woongenot, zoals betaalde hypotheekrente, onroerendezaakbelasting en inkomstenbelasting wegens eigenwoningbezit. Naast een brede schaderegeling is een aandachtspunt een heldere en transparante beoordelingsmethodiek om zorgvuldig om te gaan met de diversiteit aan schade anders dan fysieke schade.

2 Uitwerking schadeprotocol specifiek voor de gaswinning uit de kleine velden.

2.1 vaststelling schade

Provincies verwelkomen de differentiatie in de schadeprocedure, waardoor de vaststelling meer transparant en efficiënt kan verlopen. Onduidelijk is nog wat dit betekent voor reeds opgelopen schade, zoals in de Limburgse mijngebieden. Hiervoor is een aparte uitwerking nodig, zoals nu voor de kleine gasvelden is gedaan.

Het schadeprotocol betreft bevingen uit kleine velden die door het KNMI worden vastgesteld. KNMI bepaalt de grenzen en registreert aan de hand van de bevingen het bereik van het effectengebied. Er zijn twee soorten gebieden met een verschillende schadeprocedure:

*Centrumgebied (kerngebied): snelle procedure waarbij zonder enig probleem (zonder foto, bewijslast) niet meer dan 1.500 euro (ex btw) wordt uitbetaald.

*Effecten gebied: gebied wat wel wordt onderzocht en waarbij een foto wordt gemaakt. De bewoner krijgt op voorhand het voordeel van de twijfel.

Het IPO onderschrijft deze aanpak en verwacht dat het hiermee mogelijk is invulling te geven aan ruimhartigheid, rechtvaardigheid en transparantie bij het afhandelen van schademeldingen na aardbevingen als gevolg van gaswinning. Individuele schadelijders ervaren nu ongelijkheid door te moeten rechten met als tegenpartij een groot bedrijf als schadeveroorzaker. De schademelder heeft is met dit protocol niet meer verplicht tot een bewijslast meer aan te tonen dat die schade is veroorzaakt door een aardbeving door gaswinning. Als met toepassing van het protocol na afwijzing van schade toch de weg naar de rechter volgt, kan genoemd gevoel van ongelijkheid alsnog aan de orde zijn. Het advies voorziet niet in een oplossing op dit punt. Om dit te verhelpen is een vergelijkbare werkwijze

Met opmerkingen []: Dit is een lastige. Ik kan me voorstellen dat schade door inzakkende mijnen van een grotere orde is dan die als gevolg van een trillinkje in een klein gasveld. Muv Groningen en indertijd Roswinkel lijkt er voor huizen boven kleine velden bv geen waardedaling te zijn of gedeerd woongenot. De vraag is of je het kleine velden protocol op voorhand al moet belasten met deze extra posten, die hier niet 123 spelen. Misschien moet er een differentiatie per protocol komen? Maar dan zit je weer met rechtsgelijkheid.

Met opmerkingen []: De ervaring leert dat het aantonen van schade en de hoogte van vergoedingen lastig zijn te bepalen. Zeker gelet de effecten van bodemverontreiniging of horizon vervuiling moeilijk kwantificeerbaar zijn. Ook zou je graag handvatten willen hebben om willekeur of subjectiviteit in de beoordeling zoveel mogelijk te voorkomen

Met opmerkingen []: Het vaststellen van grenzen en de keuze van de grenswaarde (trillingssnelheid 2 mm/sec) roept de nodige vragen op. De keuze van de SBR als normeringskader vind ik ongelukkig. Deze gaat over trillingen in gebouwen, terwijl de versnellingsmeters trillingssnelheid in de bodem meten. Dat is niet een op een over te zetten. Bovendien is de SBR ontwikkeld voor trillingen met een andere oorzaak (verkeer, bouw en sloop) en met veel hogere frequenties (50-150 Hz) dan aardbevingstrillingen (2,5 tot 5 Hz). Mijn voorstel is protocol nu op basis van SBR vaststellen maar wel verder onderzoek doen naar de geschiktheid van deze normering, eventueel op basis van nader onderzoek de normering later aanpassen.

Met opmerkingen []: Het vaststellen van deze gebieden is nog wel een afbreukrisico. Vooral grensgevallen zullen een ongelijkheid kunnen ervaren. Zeker als een deel van de schade vergelijkbaar is (fysieke scheur) en mogelijk een andere oorzaak heeft dan mijnbouw, vb natuurlijke bodemdaling in ondiepe ondergrond of bouwtechnische fouten bij aanleg.

Met opmerkingen []: Dit komt uit het conceptadvies van 8 februari 2019. In het definitieve advies (25 maart 2019) wordt alleen nog gesproken over het beoordelingsgebied, niet over een effectengebied of centrumgebied. Er wordt ook geen bedrag meer genoemd dat zonder onderzoek wordt uitbetaald. Zie punt 5.b – versnelde procedure.

aan te bevelen zoals nu geldt bij de beoordeling door de Tcbb, waarbij de overheid de kosten draagt. Daarbij kan de schadelijder uitspraak vragen met een beperkte bijdrage als drempel, die bovendien wordt terugbetaald als de verzoeker in het gelijk wordt gesteld.

2.2 uitbetaling schade

Provincies zijn niet gelukkig met de wijze van uitbetaling. Hoewel de CM de omvang van de te betalen schade vaststelt, wordt volgens het advies van de Tcbb de feitelijke uitbetaling nog steeds door de mijnbouwer gedaan. Het IPO is van mening dat betaling door de CM dient plaats te vinden en dat er fondsvorming komt. Het fonds dient onder beheer van de CM te komen als beslisser over schadetoekenning, zodat er onder publieke regie betaalgarantie is. Met het huidige voorstel lijkt het alsof de schadeveroorzaker uiteindelijk toch beslist over de schadevergoeding, omdat de financiële afhandeling niet plaatsvindt door de CM. Natuurlijk kan op basis van de publieke regie, convenanten en privaatrecht gegarandeerd worden en er op vertrouwd worden dat betaling door de schadeveroorzaker plaats vindt op basis van de beslissing van de CM, maar daar gaat het niet om. Alleen al om de schijn van afhankelijkheid van de CM ten opzichte van de schadeveroorzaker te voorkomen is fondsvorming noodzakelijk. Als dat niet gebeurt zal ook in de nieuwe aanpak wantrouwen gevoed worden.

Het advies blijft onduidelijk over de vraag welke schadecomponenten voor vergoeding in aanmerking komen. De passage hierover laat hierover veel ruimte open: 'De Tcbb stelt voor om – evenals is geschied bij de instelling van de TCMG – de schade die via de landelijke aanpak voor vergoeding in aanmerking komt vooralsnog te beperken tot deze fysieke schade aan woningen en vergelijkbare objecten en de materiële schade die daarvan het directe gevolg is. In vervolg op de rechtsontwikkeling zou de reikwijdte van de landelijke aanpak dan te zijner tijd nog uitgebreid kunnen worden met de beoordeling van immateriële schade en/of de waardevermindering van objecten.' (pa. 11)

Naast de directe fysieke schade is het ook gewenst afspraken te maken over overige schade. Ook in andere gebieden dan het mijnbouwgebied van Limburg en het Groningenveld kan er sprake zijn van overige schade en in dat geval kan de schadelijder niet terecht bij de CM, maar is de gang naar schadeveroorzaker en rechter nodig en dat is ongewenst.

Het IPO is van mening dat de CM de taak krijgt om niet alleen fysieke schade, maar alle mijnbouwschade af te handelen. Het IPO stelt voor het protocol van de kleine gasvelden zo snel mogelijk in werking te laten treden voor de afhandeling van fysieke schade en tegelijk opdracht te geven voor vormgeving van de uitbreiding naar afhandeling van alle vormen van schade.

De schadecomponenten waarmee de Tcbb voorstelt te beginnen zijn in ieder geval veel beperkter dan de inzet bij de proefprocedure en de uitspraak van de rechtbank Limburg, waarbij bijvoorbeeld ook waardedaling van de onroerende zaak voor vergoeding in aanmerking komt. Ook kan gedacht worden aan schade ten gevolge van gedeerd woongenot, zoals betaalde hypotheekrente, onroerendezaakbelasting en inkomstenbelasting wegens eigenwoningbezit.

3 Betrokkenheid omwonenden

3.1 gebiedsarrangementen

Met opmerkingen []: Te verwachten is dat (veel?) inwoners buiten het bepaalde effectgebied afwijzing van schade niet accepteren omdat zij denken dat zij ook recht hebben op schadevergoeding. Dan speelt de huidige ervaren ongelijkheid alsnog. Dan is naast de bevoegdheid van de CM om grensgevallen ook schadevergoeding toe te kennen ook laagdrempelige toegankelijke rechtsgang nodig. Het ligt niet in de rede dat het Rijk bij wet de mijnbouwschade van privaatrecht naar publiekrecht gaat overhevelen. Uitgaande van privaatrecht kan de overheid faciliteren, bijvoorbeeld door via een speciale kamer rechtspraak te doen of een arbiter en door iets te regelen met de kosten. We hoeven geen oplossing te bedenken, maar ik denk wel dat we het punt moeten benoemen. De ervaring met de afhandeling van de schade van Emmen, Zuidlaren en Norg leert dat er ook meldingen worden gedaan buiten aardbevingseffectgebied.

Met opmerkingen []: Overlap met eerste alinea blz 5.

Met opmerkingen []: De situatie in Limburg is echt anders, en vragen om aparte afspraken zoals de Tcbb voorstelt. Waardedaling zal bij incidentele aardbevingen niet zo snel aan de orde zijn. Maar het principe van één aanpak, vraagt er ook om dat de CM een brede taak krijgt voor alle mijnbouwschade. Het is niet verantwoord het protocol voor kleine gasvelden om die reden uit te stellen. Vandaar het voorstel het een te doen en het ander niet na te laten. De strategie van onze boodschap is dan: Rijk, omarm dit advies, voer het direct uit, onderneem tegelijk actie op de aandachtspunten voor verbetering.

Met opmerkingen []: Zien provincies een rol voor zich weggelegd bij de coördinatie van gebiedsarrangementen of ligt deze verantwoordelijkheid in het kader van mijnbouwactiviteiten bij EZK?

Met opmerkingen []: Als ik kijk voor Overijssel is dit een dubbel antwoord: ja en nee. In vergelijkbare trajecten, o.a. windmolens en zonneparken, nemen we ambtelijk en/of bestuurlijk een rol. Deze is vooral kaderstellend vanuit beleid (vb landschappelijke kwaliteit) maar soms ook als mediator. Het is een rol die ons past. Toch is de invulling vaak ad-hoc en situatie specifiek. Een definitieve en structurele rol in gebiedsarrangementen bij mijnbouwtrajecten vraagt om middelen (vooral capaciteit) om dit omgevingsmanagement in te vullen. Dit lukt niet binnen de huidige formatie.

Wel onderstreep ik de experimenten ruimte om ervaring op te doen.

Het advies gaat niet alleen over de schadeafhandeling. De Tcbb geeft ook aanbevelingen hoe te werk te gaan voor er mijnbouwactiviteiten in een gebied plaatsvinden. Belangrijk is het advies de omwonenden middels zogenoemde [Gebiedsarrangementen](#) niet alleen met de lasten te confronteren, maar ook te kijken in hoeverre zij baat kunnen hebben bij de mijnbouwactiviteiten.

Het IPO acht dit een zeer welkome aanvulling in het advies. Betrokkenheid van onze inwoners is van groot belang. De huidige maatschappelijke onrust betreft niet alleen de afhandeling van schade, maar ook het gevoel te weinig betrokken te zijn en gekend te worden in wat er in de eigen omgeving gebeurt. Men ervaart dat anderen beslissen over, en profiteren van, mijnbouwactiviteiten. Bovendien zijn er nadien wel nadelige gevolgen voor de inwoners, zoals schade. Vandaar de roep om lusten en lasten voor omwonenden meer in evenwicht te brengen. Het IPO is van mening dat het van groot belang is dat het advies hier aandacht aan besteed en een oplossing biedt.

Hiermee is nog maar beperkt ervaring opgedaan en veel moet nog ingevuld worden. Het is gewenst zo snel mogelijk experimenten uit te voeren en richtlijnen op te stellen.

Betrokkenheid van decentrale overheden bij het gebiedsproces kan van betekenis zijn maar is geen voorwaarde. Gemeenten, provincies en waterschappen zijn niet bevoegd gezag voor besluiten over mijnbouwactiviteiten en die schijn dient niet gewekt te worden. Het gaat om goede afspraken tussen de omwonenden en de initiatiefnemer.

Mijnbouwbedrijven zullen naar verwachting niet snel afspraken willen maken over gebieden waar de activiteit al is beëindigd, zoals bijvoorbeeld gasvelden waar de gaswinning is gestopt. Als er geen activiteit is en geen vergunningen worden verleend, kunnen er nog wel na-ijlende effecten zijn. Zo zullen uitgangspunten niet werken voor de effecten van de steenkoolwinning in Zuid-Limburg maar is een specifiek protocol nodig.

Ook lijkt voor beëindigde activiteiten niet of minder opportuun de aanpak via gebiedsarrangementen, de gebiedsconvenanten en de omgevingsprocessen (par. 5 en 6 van hoofdstuk 3) en de 'Overige aandachtspunten' (laatste paragraaf van hoofdstuk 2) waar sprake is van beoordeling van risico's voorafgaand aan de start van de mijnbouwactiviteiten en de monitoring van mogelijke schaderisico's tijdens de mijnbouwactiviteiten.

Mijnbouwbedrijven én omwonenden kunnen baat hebben bij een omgevingsproces om te komen tot een gebiedsarrangement. Het bedrijf kan dan expliciet duidelijk maken wat de plannen zijn, de gevolgen daarvan, hoe men effecten meet, hoe geïnvesteerd wordt in de leefomgevingskwaliteit. De omwonenden kunnen dan expliciet duidelijk maken wat de wensen daarbij zijn en die afspraken met het bedrijf laten vastleggen als gelijkwaardige partners. Het is van belang dat ook te doen voor al bestaande mijnbouwactiviteiten, ook wanneer er geen sprake is van een nieuwe vergunning, en in gebieden met na-ijlende effecten.

3.2 inventarisatie en monitoring van risico's

De positie van de CM ten opzichte van andere organisaties als SodM is van belang in verband met het gegroeide wantrouwen, waarbij dergelijke organisaties door inwoners worden gezien als verbonden aan de Staat en de mijnbouwbedrijven die belanghebbende zijn bij de mijnbouw als winstgevendende activiteit. De posities van KNMI voor het meten van aardbevingen, van TNO als onafhankelijke adviseur en van SodM als onafhankelijke adviseur en toezichthouder kunnen nooit genoeg benadrukt worden. Bij de opzet van en de

Met opmerkingen []: Ik zie wel graag een betrokkenheid van decentrale overheden bij het gebiedsproces in de faciliterende rol. Hierbij zie ik een primaire rol voor gemeenten en provincie (en EZK) in tweede instantie. Dit mede om het gevoel van barrière multinational versus inwoner te doorbreken. Wel moet helder blijven dat goede afspraken tussen omwonenden en de initiatiefnemer bepalend zijn. Decentrale overheden kunnen slechts faciliterend zijn en zacht ingrijpen. EZK kan bij escalatie mogelijk wel hard ingrijpen.

afspraken over risico-inventarisatie en gebiedsarrangement is de inbreng nodig van deze instituten.

De manier waarop de mijnbouwbedrijven samen met overheidsinstanties en inwoners **risico-inventarisaties** maken voor ze van start gaan en **monitoren** tijdens een winning, dient onder onafhankelijk toezicht te staan van de CM, waarbij inwonergroepen of decentrale overheden het recht hebben op de inzet van contra-expertise via de CM.

4 Samenvatting provinciale reactie

De provincies oordelen positief over de hoofdlijnen van het voorliggende voorstel, herkennen in de het advies de door hen geleverde inbreng en steunen de adviezen van de Tcbb zoals aangegeven onder punt A4 . Het IPO stelt voor het advies zo snel mogelijk uit te voeren en tegelijk opdracht te geven voor uitvoering van de punten voor verdere uitwerking van de punten die in deze reactie zijn beschreven, in hoofdzaak:

1. Voorzie de CM van een professionele uitvoeringsorganisatie van voldoende omvang
2. Voorzie de CM van een fonds voor schadebetalingen en middelen voor inzet expertise
3. Maak de rechtsgang laagdrempelig en faciliteer die organisatorisch en financieel
4. Experimenteer zo snel mogelijk met gebiedsarrangementen en stel richtlijnen op
5. Maak één landelijke organisatie met één wettelijke grondslag van/voor CM en TCMG
6. Toezicht CM op onafhankelijke monitoring, rapportage en handhaving
7. Afhandeling CM van fysieke materiële schade verbreden met alle mijnbouwschade

De provincies worden graag betrokken bij de verdere uitwerking van het protocol voor zoutwinning, de geothermie en de na-ijlende gevolgen van de vroegere kolenwinning in Limburg.

3.2 inventarisatie en monitoring van risico's

De positie van de CM ten opzichte van andere organisaties als SodM is van belang in verband met het gegroeide wantrouwen, waarbij dergelijke organisaties door inwoners worden gezien als verbonden aan de Staat en de mijnbouwbedrijven die belanghebbende zijn bij de mijnbouw als winstgevende activiteit. De posities van KNMI voor het meten van aardbevingen, van TNO als onafhankelijke adviseur en van SodM als onafhankelijke adviseur en toezichthouder kunnen nooit genoeg benadrukt worden. Bij de opzet van en de afspraken over risico-inventarisatie en gebiedsarrangement is de inbreng nodig van deze instituten.

De manier waarop de mijnbouwbedrijven samen met overheidsinstanties en inwoners **risico-inventarisaties** maken voor ze van start gaan en **monitoren** tijdens een winning, dient onder onafhankelijk toezicht te staan van de **CM**, waarbij inwonergroepen of decentrale overheden het recht hebben op de inzet van contra-expertise via de CM.

4 Samenvatting provinciale reactie

De provincies oordelen positief over de hoofdlijnen van het voorliggende voorstel, herkennen in de het advies de door hen geleverde inbreng en steunen de adviezen van de **Tcbb** zoals |

SP

Dat vraag ik me af. CM is gericht op afhandeling van opgetreden schade. SodM is de toezichthouder t.a.v. de winning, meet- en monitoringsplannen op basis van veelal rechtstreeks werkende regelingen wat betreft mijnbouw valt hen toe.

1. Voorzie de CM van een professionele uitvoeringsorganisatie van voldoende omvang;
2. Voorzie de CM van een fonds voor schadebetalingen en middelen voor inzet expertise;
3. Maak de rechtsgang laagdrempelig en faciliteer die organisatorisch en financieel;
4. Experimenteer zo snel mogelijk met gebiedsarrangementen en stel richtlijnen op;
5. Maak één landelijke organisatie met één wettelijke grondslag van/voor CM en TCMG;
6. Toezicht CM op onafhankelijke monitoring, rapportage en handhaving ???????????
7. Afhandeling CM van fysieke materiële schade verbreden met alle mijnbouwschade.

De provincies worden graag spoedig betrokken bij de verdere uitwerking van het protocol voor zoutwinning, de geothermie en de na-ijlende gevolgen van de vroegere kolenwinning in Limburg.

SP

Wordt dan de CM een 2de SoDM ?
Moeten we niet willen.